

Anni Jäntti, Anna-Aurora Kork,
Kaisa Kurkela, Ulriika Leponiemi,
Henna Paananen, Lotta-Maria Sinervo
& Sanna Tuurnas (TOIM.)

Hallinnon tutkimuksen tulevaisuus

Vastapaino
Tampere 2022

DOI: 10.58181/VP9789517689953

Tämän teoksen Open Access -editio on lisensoitu CC BY-NC-ND 4.0 -käyttöluvalla. Voit jakaa avoimen kirjan, mutta sinun on mainittava lähde asianmukaisesti.

Et voi käyttää aineistoa kaupallisiin tarkoituksiin, eikä tehdä siihen muutoksia.

Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.fi>

Tämän kirjan avoimen julkaisemisen (Open Access) ovat rahoittaneet:

- Tampereen yliopisto
- Focus Localis
- Hallinnon tutkimuksen seura

Maksullinen painettu kirja ja sähkökirja (ePub) ovat myös saatavilla.

© Vastapaino, tekijät

ISBN 978-951-768-995-3 (painettu kirja)

DOI: 10.58181/VP9789517689953 (Open Access)

Kustannusosakeyhtiö Vastapaino
Yliopistonkatu 60 A
33100 Tampere
www.vastapaino.fi

Sisällys

Esipuhe 9

Hallintotieteellinen tutkimus muutoksen kohteena ja tekijänä | Henna Paananen, Anni Jäntti, Anna-Aurora Kork, Kaisa Kurkela, Ulriika Leponiemi, Lotta-Maria Sinervo & Sanna Tuurnas **13**

I TIETEENALAN MONITAHOINEN JA MUUTTUVA IDENTITEETTI

Hallintotieteellinen tutkimus hallinnon ja politiikan rajalla | Kanerva Kuokkanen, Stefan Sjöblom, Isak Vento & Sebastian Godenhjelm **39**

Hallinnon tutkimuksen vapaus poliittisen ja hallinnollisen ohjauksen näkökulmasta | Niina Mäntylä, Jari Autioniemi, Jonna Kosonen, Hanna Partinen & Hanna-Kaisa Pernaa **59**

Paradoksit julkisen johtamisen uudelleenajattelun mahdollistajana | Esa Hyyryläinen, Jari Autioniemi & Kirsi Lehto **83**

Ilmiölähtöinen hallinta sotkuisessa maailmassa | Harri Jalonen, Kaisa Lähteenmäki-Smith, Samuli Manu, Petri Uusikylä & Minna Branders **105**

II TUTKIMUKSEN MONIMUOTOISUUS

Pohjoismainen vertailu hallintotieteellisen

tutkimuksen täydentäjänä | Linnéa Henriksson, Siv Sandberg, Nina Tynkkynen & Sari Pikkala **131**

Kertomukset hallinnon tutkimuksessa | Paula Rossi,

Samuli Björninen, Matias Nurminen ja Maria Mäkelä **153**

Vaikuttavuuden arviointi ja johtaminen julkisissa

palveluissa | Elsa Paronen, Tomi Mäki-Opas & Johanna Lammintakanen **175**

Muutosprosessien dynamiikka tutkimuskohteena |

Nina Lunkka, Sanna Laulainen & Helena Taskinen **197**

III TIETO JA TIETÄMISEN TAVAT MUUTOKSESSA

Julkisen hallinnon tiedonmuodostus | Harri Laihonen,

Anna-Aurora Kork, Lotta-Maria Sinervo & Petra Kokko **221**

Asukastiedon hyödyntämisen kipupisteet

yhteiskehittämisessä | Sanna Tuurnas, Anni Jäntti, Helka Kalliomäki, Kaisa Kurkela & Pauliina Lehtonen **245**

Kestävyiden tulkinta kaupunkitalouden johtamisen

kysymyksenä | Lotta-Maria Sinervo & Harri Laihonen **269**

Luottamuksen käsite kriittisen tarkastelun kohteena |

Ossi Heino & Jarmo Houtsonen **291**

IV HALLINTOTIETEELLINEN TUTKIMUS YHTEISKUNNALLISESSA MURROKSESSA

Kestävä kehitys paradigmuutoksena hallinnon

tutkimuksessa | Liisa Häikiö & Vivi Niemenmaa 315

Innovaatiopolitiikan kehitys Suomessa | Jari Kolehmainen,

Markku Sotara & Valtteri Laasonen 341

Osallistuva seutulainen ja demokratia kaupunkiseutujen

suunnittelussa | Kirsi Pauliina Kallio, Jouni Häkli & Olli

Ruokolainen 365

Kuntajohtajuustutkimuksen tila ja tulevaisuus | Anni

Jännti, Henna Paananen, Jonne Parkkinen, Arto Haveri &

Jenni Airaksinen 391

Liite 415

Kirjoittajat 417

Hallintotieteellinen tutkimus hallinnon ja politiikan rajalla

KANERVA KUOKKANEN, STEFAN SJÖBLOM,
ISAK VENTO & SEBASTIAN GODENHJELM

Tässä artikkelissa tarkastelemme hallintotieteellisen tutkimuksen sijoittumista hallinnon ja politiikan rajalle. Taustalla on Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanissa edustamamme oppiaine (statskunskap med förvaltning), joka ei tee tiukkaa rajanvetoa hallinnon ja politiikan välille, mutta myös havaintomme siitä, että monet yhteiskunnallisista muutoksista ja uudistuksista tapahtuvat tällä hetkellä hallinnossa ja toimintapolitiikoissa (policy), eivät ensisijaisesti puolue- tai intressipolitiikassa (politics).

Hallinnon ja politiikan välisestä rajanvedosta on käyty keskustelua aina klassikoista (mm. Max Weber) lähtien, mutta keskustelu on aktivoitunut 1980- ja 1990-lukujen uuden julkisjohtamisen (New Public Management) myötä. Erityisesti 2000-luvun ilmiöitä ovat verkostomainen hallinta, uudet osallistumisen muodot ja yhteiskunnan ”hankkeistuminen”, mutta myös mer-

1 Warren 2009.

2 Sjöblom ym. 2013; Rantala & Sulkunen 2006.

kittävät hallinnonuudistukset (erityisesti sote-uudistus) sekä esimerkiksi hallintopolitiikan ja demokriatiipolitiikan vahvistuminen omina politiikan aloinaan. Uudet hallintatavat edustavat siirtymistä keskitetystä ja hierarkkisesti järjestetystä käskyvaltasuhteista hajautettuihin rakenteisiin 2000-luvun epävakaassa ja vaikeasti hallittavassa kontekstissa. Ne eivät välttämättä muuta muodollisia hallintorakenteita, mutta vaikuttavat keskeisesti yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin, politiikan toimintatapoihin ja laajemmin demokratian toimivuuteen. Seuraavassa tarkastelemme hallinnon ja politiikan välistä suhdetta koskevan ajattelun kehitystä sekä uuden hallinnan ilmenemismuotoja politiikan ja hallinnon rajalla. Lopuksi pohdimme hallintatapojen vaikutuksia hallintoon ja hallintotieteelliseen tutkimukseen. Artikkelin keskeinen viesti on, että näiden ilmiöiden ymmärtämiseen tarvitaan myös laajasti määriteltyä hallintotieteellistä tutkimusta, jossa valtio- ja hallintotieteelliset näkökulmat rikastuttavat toisiaan ja joka ei rajaudu pelkästään puhtaaseen hallintoon, organisaatioihin tai johtamiseen.

Weberin byrokratiamallista uuteen julkisjohtamiseen

Saksalaista Max Weberiä (1864–1920) voi pitää hallinnon ja politiikan välisen suhteen teoretisoimisen uranuurtajana. Weberin ideaalimallissa politiikka ja hallinto ovat toisistaan irrallisia. Poliittinen päätöksenteko on poliitikkojen tehtävä, kun taas hallinnon toiminta perustuu lakiin ja oikeusvaltion periaatteeseen. Hallinnon edustajien oletetaan olevan toiminnassaan neutraaleja, puolueettomia ja ammattimaisia, ja heidät rekrytoidaan meriittien, ei esimerkiksi poliittisten näkökantojen perusteella. Hallinnon toiminnassa painottuvat myös asiaperusteisuus ja ihmisten tasaveroinen kohtelu.³ Politiikan ja hallinnon välisen

3 Weber 2009.

jakolinjan lisäksi tutkimuksessa käytetään usein myös jaottelua politiikkaan intressi- tai puoluepolitiikkana (politics) ja toimintapolitiikkana (policy)⁴. Toimintapolitiikkana viitataan tällöin yleensä politiikan toimeenpanoon usein tietyllä määritellyllä alalla (esimerkiksi ympäristöpolitiikka tai sosiaalipolitiikka). Toimintapolitiikan tutkimus kattaa myös policy-analyysin, joka edelleen perinteisesti on jaettu politiikanteon eri vaiheiden mukaan ongelman määrittelyyn, ratkaisuvaihtoehtojen pohdintaan, lähestymistavan valintaan, toimeenpanoon ja arviointiin⁵.

Tiukkaa jakoa politiikkaan ja hallintoon tai politiikkaan politics/policy-merkityksissä alettiin kritisoida enenevässä määrin 1970-luvulla toimeenpano- eli implementaatiotutkimuksen myötä⁶. Tämän tutkimusperinteen mukaan ylätasolla muotoillut politiikkatoimet muuttavat usein muotoaan siinä vaiheessa, kun niitä pannaan käytännössä toimeen. Samaan aikaan organisaatiotutkijat korostivat poliittisten toimien ”roskapönttömallia” (garbage can model) tai poliittisten vaatimusten, ongelmien ja ratkaisuiden monimutkaista ja sattumanvaraistakin suhdetta⁷.

Myös Michael Lipskyn⁸ tutkimuksen niin kutsutuista katusen byrokraateista (street-level bureaucrats) voi laskea osaksi toimeenpanotutkimusta. Lipskyn mukaan katusen eli suorassa asiakaskontaktissa toimivat hallinnon tai laajemmin julkisen sektorin työntekijät (esimerkiksi sosiaalityöntekijät, opettajat ja vankiloiden työntekijät) käyttävät työssään harkintavaltaa, joka vaikuttaa siihen, kuinka he toimivat yksittäisten asiakkaiden kohdalla. Taustalla vaikuttavat myös muun muassa julkisen sektorin rajalliset resurssit, työn ristiriitaiset vaatimukset

4 Ks. esim. Keränen 2014.

5 Cairney 2012.

6 Esim. Pressman & Wildavsky 1973.

7 Cohen ym. 1972.

8 Lipsky 1980.

ja työn määrä. Lipskyn mukaan katutason byrokraatit kehittävät erityyppisiä selviytymisstrategioita pärjätäkseen työssään ja he saattavat esimerkiksi suosia asiakkaita, jotka ovat heidän näkökulmastaan helppoja tai kehittymiskykyisiä. Käytännössä siis katutason byrokratia ei ole koskaan neutraalia politiikan toimeenpanoa, vaan siihen vaikuttavat yksittäisten katutason byrokraattien toimintatavat, jotka taas riippuvat laajemmasta taloudellisesta ja poliittisesta viitekehyksestä.

1970-luvun kirjallisuutta määritti myös implementaatiokirjallisuutta laajempi keskustelu yhteiskuntien hallittavuudesta ja sen ongelmista, mikä osittain liittyi myös aikakauden taloudellisiin, rakenteellisiin ja ideologisiin muutoksiin, kun toisen maailmansodan jälkeinen kasvun aika loppui vuoden 1973 öljykriisiin. 1970-luvun kriisikirjallisuutta edusti Crozierin, Huntingtonin ja Watanukin vuonna 1975 julkaistu teos *The Crisis of Democracy*⁹, mutta myös esimerkiksi uusmarxilaisten tutkijoiden teoretointi siirtymästä fordistisesta liukuhihnataloudesta postfordistiseen epävarmuuden aikaan¹⁰. 1970-luvun keskustelu vahvisti käsitystä, jonka mukaan hallintajärjestelmät ovat monitahoisia ja dynaamisia kokonaisuuksia. Hallittavuus on jatkuvasti muuttuva ominaisuus, joka riippuu ulkoisten ja sisäisten tekijöiden monimutkaisesta vuorovaikutuksesta sekä vallitsevasta yhteiskunta- ja hallintorakenteesta. Riippumatta siitä, onko kyseessä kunta, valtio, poliittinen verkosto tai ylikansallinen organisaatio, toimijat joutuvat tämän näkemyksen mukaan sopeutumaan selviytyäkseen yhä monimuotoisemmista muutoksista ja vaatimuksista¹¹. Keskeiseksi välineeksi muodostuu tarkoituksenmukaisuuden logiikka (the logic of appropriateness) eli toiminnan asteittainen sopeuttaminen virheiden, kokeilujen ja oppimisen kautta¹².

9 Crozier, Huntington & Watanuki 1975.

10 Ks. esim. Amin 1994.

11 Schneider 2012.

12 March & Olsen 2011.

Keskustelu hallittavuudesta sekä hallinnon ja politiikan välisestä rajasta aktivoitui uudelleen 1980- ja 1990-lukujen uuden julkisjohtamisen (New Public Management) myötä. Tämä oli pääasiassa 1980-luvulla syntynyt ja 1990-luvun aikana vahvistunut julkisen sektorin johtamisoppi, joka sai runsaasti vaikutteita yksityisen sektorin johtamis- ja organisointitavoista¹³. Uudessa julkisjohtamisessa kritisoitiin perinteiseen hallintoon yhdistettyä raskautta, kalleutta tai tehottomuutta ja byrokraattisuutta. Näihin ongelmiin etsittiin ratkaisuja muun muassa yksityistämisestä ja markkinaistamisesta, mutta myös erilaisista muista toimintamuodoista. Esimerkkejä jälkimmäisistä olivat muun muassa erilaiset ohjeistukset ja hyvät käytännöt, mutta myös muut perinteisesti yksityiseen sektoriin yhdistetyt toimintatavat, kuten sopimukset, kumppanuudet ja hankkeet. Eräs taustalla ollut ajatus oli politiikan roolin määrittely ennen kaikkea strategiseksi johtamiseksi ja tulosjohtamiseksi, jolloin hallinnolle määriteltiin tietyt tavoitteet, mutta niiden käytännön toimeenpanoon annettiin enemmän harkintavaltaa. Uutta julkisjohtamista on toisaalta alusta lähtien myös kritisoitu muun muassa julkisen sektorin alasajosta, siis sen roolista avoimesti poliittisena projektina. Myös uuden julkisjohtamisen tehokkuutta on kyseenlaistettu.¹⁴

Uuden julkisjohtamisen vaikutuksissa on suurta kansainvälistä vaihtelua. Tutkimustiedon valossa on kuitenkin selvää, että uusi julkisjohtaminen vaikutti keskeisesti kansalaisten, hallinnon ja poliittisten instituutioiden väliin suhteisiin¹⁵. Kansalaisten roolit kuluttajina ja asiakkaina korostuivat perinteisen kansalaisroolin ohella. Hallinnon organisointi- ja toimintatavat eriytyivät. Poliittinen ohjaus muuttui entistä välillisemmäksi.

13 Esim. Osborne & Gaebler 1992; Lynn 2006.

14 du Gay 2000; Hall 2012.

15 Esim. Christensen & Lægreid 2002.

Demokratian toimivuuden näkökulmasta korostuivat etenkin kansalaisten osallistumiseen, poliittiseen ohjaukseen ja vastuullisuuteen liittyvät ongelmat. Vuosituhannen alun uudistuspyrkimyksiä, kuten myös tutkimuksen painopisteitä, voidaan osittain pitää reaktioina näihin ongelmiin.

Uudet hallinnan muodot politiikan ja hallinnon rajalla

1990-luvulta lähtien ja erityisesti 2000-luvun aikana vahvistunut keskustelu verkostomaisesta hallinnasta (governance) on osittain rakentunut uuden julkisjohtamisen perinteen päälle ja osittain ottanut pesäeroa siihen¹⁶. Samaan aikaan tutkijat ovat halunneet korostaa hallinnan eroa suhteessa perinteiseen hierarkkiseen hallintoon, ja varhaisessa hallinnan tutkimuksessa puhuttiin usein siirtymästä ”hallinnosta hallintaan” (from government to governance)¹⁷. Kun uudessa julkisjohtamisessa painopiste oli hieman yksinkertaistaen yksityistämisessä ja markkinapohjaisissa ratkaisuissa, keskustelussa hallinnasta painottuvat ennen kaikkea yhteistyö ja verkostot eri toimijoiden välillä, jotka edustavat julkisen sektorin lisäksi markkinoita ja usein myös kansalaisyhteiskuntaa. Tutkijat ovat haastaneet esimerkiksi myytin julkisen sektorin väitetystä tehottomuudesta ja osoittaneet julkisen sektorin yrittäjyyden merkityksen muun muassa innovaatioiden luomisessa¹⁸. 2000-luvulla hallintakeskustelu on muuttunut aiempaa spesifimmäksi, ja siinä erotetaan usein erityyppisiä hallinnan muotoja (esimerkiksi ”kollaboratiivinen” tai ”interaktiivinen” hallinta)¹⁹. Nämä tutkimusperinteet korostavat kuitenkin edelleen sitä, että hallinta ei rajaudu vain julkiseen hallintoon, vaan politiikan toimeenpanoon osallistuu myös esimerkiksi yrityksiä, järjestöjä ja kansalaisia.

16 Sørensen & Torfing 2007.

17 Esim. Rhodes 2012.

18 Mazzucato 2015.

19 Ansell & Gash 2008; Torfing ym. 2012.

Uusien hallinnan muotojen taustalla on ajatus siitä, että yhteiskunnat ovat muuttuneet aiempaa monimutkaisemmiksi ja perinteinen hierarkkinen tai byrokraattinen hallinto ei yksinään kykene vastaamaan yhteiskunnan niin kutsuttuihin viheliäisiin ongelmiin (wicked problems)²⁰. Esimerkkejä näistä ovat muun muassa ilmastonmuutos, väestön vanheneminen tai uusimpana vaikkapa pandemiat. Christopher Ansell kollegoineen on puhunut uusista hallinnan muodoista keinona hallita ”turbulenssia” eli tilannetta, jossa erilaiset tapahtumat tai vaatimukset yhdistyvät toisiinsa vaihtelevalla, epäjohdonmukaisella, odottamattomalla tai ennustamattomalla tavalla²¹. Turbulenssin taustalla voi olla useita eri syitä. Ensinnäkin politiikan ja hallinnon toimintaympäristössä voi tapahtua muutoksia, joihin olemassa olevilla politiikkatoimilla ei pystytä vastaamaan (esimerkiksi talouskriisit tai pandemiat). Turbulenssi voi kuitenkin liittyä myös organisaatioiden sisäiseen toimintaan, esimerkiksi julkishallintoon vaikuttaviin poliittisiin vaatimuksiin.²² Uudet hallinnan muodot, politiikan sääntely ja sen toimeenpano edellyttävät yhä enemmän erityisratkaisuja, jotka harvoin voidaan selkeästi jakaa tietyille lainkäyttöalueille tai virastoille²³.

Turbulenssi voi liittyä myös politiikan eri tasojen väliseen vuorovaikutukseen, kun ylikansallinen, kansallinen ja paikallinen taso vaikuttavat toinen toisiinsa²⁴. Omat haasteensa tuo alueellisten ja maantieteellisten rajojen muuttunut merkitys. Kunnat ja alueet mielletään enenevässä määrin strategisiksi, joustaviksi ja dynaamisiksi. Esimerkiksi rajat ylittävän yhteistyön, kasvukäytävien ja ekosysteemiajattelun kautta alueiden kehitys irrottautuu hallinnollisista ja maantieteellisistä rajoista.

20 Rittel & Webber 1973; Head 2019.

21 Ansell ym. 2017b, 7.

22 Ansell ym. 2017a.

23 Lægreid & Rykkja 2015.

24 Ansell ym. 2017a.

Euroopassa viime vuosikymmenten alue- ja paikallistason kehitys on johtanut eriytymiseen pikemmin kuin yhdenmukaistumiseen²⁵. Näin ollen hallinnan ja demokraattisen päätöksenteon välineitä tulee voida sopeuttaa alueellisiin ja maantieteellisiin muutoksiin.

Turbulenssia lisäävät myös politiikan vahvistuvat ajalliset jännitteet²⁶. Yhtäältä politiikan vaikutuksia voidaan monessa tapauksessa arvioida vasta vuosikymmenten jälkeen. Toisaalta päättäjiltä vaaditaan nopeaa päätöksentekoa ja välittömiä reaktioita. Toisin kuin esimerkiksi markkinat tai tiedotusvälineet, parlamentaarinen päätöksenteko on hyötynyt suhteellisen vähän teknologian kehityksestä. Mahdollisuudet mukauttaa julkinen päätöksenteko kasvaviin ulkoisiin haasteisiin muuttamalla demokraattisia ja parlamentaarisia peruseräpäätteitä ovat rajalliset. Tämä johtaa jatkuviin ja suhteellisen avoimiin strategisiin suunnittelu- ja uudistusprosesseihin.

Hallinta-ajattelu perustuu oletukseen, että erityyppiset toimijat edustavat erilaisia tiedon muotoja, jolloin myös eri toimintapolitiikkojen toimeenpano on tehokkaampaa ja siinä pystytään paremmin huomioimaan eri näkökulmat²⁷. Verkostomainen hallinta on yhdistetty myös innovatiivisuuteen ja uusien innovaatioiden tuotantoon²⁸. Uudemmassa tutkimuksessa puhutaan usein hallinnan sijaan yhteistuottamisesta (co-production) tai yhteisluomisesta (co-creation) esimerkiksi julkisten palveluiden tuotannossa²⁹. Tähän liittyy myös lisääntyvä keskustelu julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöstä sekä julkisen ja yksityisen sektorin toimijoita ja toimintatapoja yhdistävistä niin kutsutuista hybridiorganisaatioista. Toiveena on, että hybridior-

25 Charron 2013.

26 Sjöblom & Andersson 2017.

27 Kooiman 1993; Sørensen & Torfing 2007.

28 Esim. Sørensen & Torfing 2017.

29 Osborne ym. 2016.

ganisaatiot lisäävät erilaisten tietopohjien yhdistämistä, rahoituslähteiden hyödynnettävyyttä, toiminnan legitimitettä ja toiminnan kautta luotua arvoa (value creation), mutta hybridiorganisaatioihin voi liittyä myös ristiriitoja ja epäselvyyksiä³⁰. Kriittisessä tutkimuksessa hallinta-ajattelua on arvosteltu siitä, että kyse on pohjimmiltaan uuden julkisjohtamisen pohjalle rakentuvasta hyvinvointivaltion purkamisesta tai vaihtoehtoisesti ”politiikkatrendistä” (policy fad), joka perustuu ensisijaisesti kansainvälisten instituutioiden suosituksiin ja politiikkatoimien siirtymiseen maasta ja kontekstista toiseen. Osa tutkijoista on myös kysynyt, kuinka paljon verkostomaista hallintaa ylipäänsä on aiempaan verrattuna ja kuinka paljon kyse on innokkaiden tutkijoiden käyttämistä ”silmälaseista”.³¹

Hallintakeskusteluun liittyy osaltaan 2000-luvun aikana voimistunut ajatus kansalaisten, asukkaiden tai asiakkaiden osallistumisesta, ja usein tässä yhteydessä puhutaan osallistuvasta hallinnasta (participatory governance)³². Uusia osallistumisen muotoja perustellaan usein perinteisten poliittisten puolueiden ja joukkoliikkeiden laskeneella jäsenmäärällä ja alentuneella äänestysaktiivisuudella, mutta myös esimerkiksi informaatio- ja kommunikaatioteknologian tarjoamilla uusilla osallistumismahdollisuuksilla ja uudentyyppisten demokratian muotojen kehittämällä³³. Uusien osallistumismuotojen kehittäminen on suoraan vaikuttanut myös hallinnon toimintaan. Ensinnäkin kansalaisten perinteinen rooli ”hallintoalamaisina” on muuttunut aktiivisen kansalaisuuden sekä kansalaisten kohonneen koulutustason, kompetenssin ja yksilöllistymisen vuoksi³⁴. Toisekseen hallinnon toimijat kehittävät uudenlaisia osallistavan (eli kansalais-

30 Vakkuri & Johanson 2021.

31 Davies 2011.

32 Katso esim. Fischer 2012.

33 Esim. Papadopoulos & Warin 2007; Polletta 2016.

34 Katso myös Sjöblom 2006.

ten suoraan osallistumiseen perustuvan) ja deliberatiivisen (eli keskustelevan ja puntaroivan) demokratian muotoja erityisesti paikallistasolla³⁵. Demokratiatutkija Mark Warren käyttää tässä yhteydessä käsitettä ”hallintavetoinen demokratisaatio” (governance-driven democratisation) ja alleviivaa hallinnon keskeistä roolia kehityksessä, sillä perinteisesti demokratia on sijoittunut enemmän politiikan kuin hallinnon piiriin.³⁶ Ilmiöistä on merkkejä myös Suomesta, kun muun muassa kunnat ovat kehittäneet uusia osallistumisen ja vuorovaikutuksen kanavia. Tämän tyyppistä osallistumispolitiikkaa on kuitenkin myös kritisoitu osallistumisen ”hallinnallistumisesta” ja osallistumisen kehittämisen ammattimaistumisesta³⁷. Osallistuvan hallinnan kanssa osittain päällekkäinen käsite on demokradiapolitiikka, jolla tarkoitetaan demokratian kehittämispolitiikkaa, esimerkiksi vaalilainsäädännön kehittämistä, mutta myös erilaisia suoran kansalaisosallistumisen kanavia. Tällöin politiikan (politics) ydinalueeseen kuuluva demokratia muuttuu toimintapolitiikan (policy) kohteeksi, mitä puolestaan on kriittisessä tutkimuksessa syytetty demokratian epäpolitisoinimisesta³⁸.

Yhteiskunnan ”hankkeistuminen”³⁹ on myös ilmiö, joka osaltaan liittyy verkostomaiseen hallintaan. Erilaisten julkisten politiikkatoimien, kuten ympäristöpolitiikan tai aluepolitiikan, toimeenpanossa on käytetty 1990-luvulta lähtien määräaikaista hankkeita eli projekteja. Taustalla on monta eri tekijää, kuten Euroopan unionin vaikutus erityisesti aluepolitiikkaan⁴⁰. Hankkeita käytetään yleisesti myös osana hallinnon kehittämistä tai uusien politiikkatoimien kokeilua ennen kuin niitä mahdolli-

35 Hertting & Kugelberg 2018.

36 Warren 2009.

37 Bherer ym. 2017; Wilson & Swyngedouw 2014.

38 Palonen 2009.

39 Hodgson ym. 2019; Sjöblom ym. 2013; Rantala & Sulkunen 2006.

40 Büttner 2019; Godenhjelm ym. 2015.

sesti otetaan käyttöön laajassa mittakaavassa⁴¹. Oletuksena on usein se, että hankkeiden ja niihin osallistuvien eri sidosryhmien kautta syntyy uutta tietoa⁴². Toisaalta hankkeiden ongelmana on niiden määräaikaisuus ja tulosten heikko hyödyntäminen hankerahoituksen loppumisen jälkeen⁴³. Vaikka hankkeet sijoittuvat selvästi politiikan toimeenpanon tai toimintapolitiikojen alueelle, niillä voidaan nähdä olevan myös poliittista merkitystä: hankkeisiin osallistuu paitsi julkishallinnon toimijoita myös erilaisia sidosryhmiä, kuten järjestöjä, yrityksiä tai paikallisia asukkaita. Esimerkiksi EU-hankkeissa erilaisten sidosryhmien osallistuminen tai asukkaiden ”valtaistaminen” onkin yksi hankkeiden ääneen lausutuista tavoitteista⁴⁴. Viime vuosina julkisessa keskustelussa on tuotu esiin, että määräaikaistamisella hankkeilla puututaan usein poliittisesti hyvinkin tärkeisiin ja ajankohtaisiin kysymyksiin, kuten esimerkiksi väkivaltaisen radikalisoitumisen vaarassa olevien ihmisten deradikalisoimiseen tai nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen⁴⁵. Tällöin ongelmaksi nousee kuitenkin hankkeiden määräaikaisuus ja hyvin alkaneen toiminnan katkeaminen hankerahoituksen loppuessa⁴⁶.

Hallinnon ja politiikan rajalle sijoittuvista ilmiöistä voidaan myös mainita hallintopolitiikan vahvistuminen omana politiikan alanaan⁴⁷. Hallintopolitiikan käsitteessä yhdistyvät sekä hallinto että politiikka, joita on perinteisesti pidetty toisistaan erillisinä. Hallintopolitiikalla tarkoitetaan hallinnon kehittämispolitiikkaa, jota Suomessa on tehty 1980-luvulta lähtien mutta jonka voi nähdä vahvistuneen viime vuosina. Hallintopolitiikan

41 Esim. Bailey ym. 2019.

42 Katso myös Godenhjelm & Johanson 2018.

43 Esim. Kuokkanen 2016a.

44 Kuokkanen 2016b.

45 YLE 12.12.2018; YLE 23.10.2018.

46 Katso myös Forssell ym. 2013.

47 Lisää aiheesta verkkosivustolla Valtiovarainministeriö: Hallintopolitiikka, <https://vm.fi/hallintopolitiikka> (viitattu 23.4.2021).

kan taustalla ovat myös kansainväliset organisaatiot ja niiden suositukset, joista voi erityisesti mainita OECD:n, mutta myös esimerkiksi Europan unionin instituutiot⁴⁸. 2000-luvun keskeinen hallintopoliittinen ilmiö on ollut paine politiikan aiempaa vahvempaan koordinoointiin⁴⁹. Myös 2000- ja 2010-luvuilla vahvasti esillä ollut niin kutsuttu paremman sääntelyn politiikka ja normien tai byrokratian purkaminen⁵⁰ voidaan nähdä osaksi hallintopoliittikkaa laajasti ymmärrettynä. Käytännössä kyse on hallinnon kehittämisestä, mutta samaan aikaan myös poliittisesta projektista⁵¹. Myös merkittävät hallinnonuudistukset, esimerkiksi sote- ja maakuntauudistus, ovat esimerkkejä siitä, kuinka hallintorakenteiden kehittäminen voi olla hyvinkin poliittista ja politisoitua. Lisäksi hallintopoliittikka on erittäin dynaaminen politiikan ala. Käytännössä hallinnon rakenteet ja hallinnan toimintatavat ovat koko 2000-luvun olleet jatkuvassa muutostilassa. Hallintopoliitikassa on aina sekä organisatorisia että poliittisia ulottuvuuksia. Pienetkin muutokset voivat vaikuttaa keskeisellä tavalla julkisen toiminnan tuloksellisuuteen ja vastuullisuuteen. Usein muutokset tapahtuvat hallinnon ja politiikan rajalla. Näin ollen muutosten ja niiden vaikutusten ymmärtämiseksi tarvitaan sekä valtio- että hallintotieteellisiä lähestymistapoja.

Uusien hallintatapojen vaikutukset hallintoon ja hallintotieteelliseen tutkimukseen

Kuten edellä on esitetty, uudet hallinnan muodot edustavat siirtymää keskitetystä ja hierarkkisesti järjestetystä hallinnosta hajautettuihin rakenteisiin 2000-luvun turbulentissa ja vaikeasti hallittavassa kontekstissa. Uudet hallinnan muodot eivät vält-

48 Katso myös Tiihonen 2006.

49 Sjöblom & Vento 2018.

50 Katso esim. Rantala 2011; Rantala ym. 2018.

51 Katso myös Hall 2012.

tämättä muuta muodollisia hallintorakenteita, mutta vaikuttavat keskeisesti yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin, politiikan toimintatapoihin ja laajemmin demokratian toimivuuteen. Ne myös vaikuttavat yhteiskunnassa vallitseviin käsityksiin siitä, mikä on ”tehokas ja toimiva julkinen organisaatio”. Edellä mainittuja esimerkkejä yhdistää se, että vaikka kyse on hallinnon ilmiöistä, niillä on myös vahva poliittinen ulottuvuus. Monilla niistä tarkoitus on vastata perinteisen hallinnon koettuihin ongelmiin, ennen kaikkea sen ”byrokraattisuuteen” ja väitettyyn tehottomuuteen, mutta myös esimerkiksi toimintapolitiikkojen taustalla olevaan tietopohjaan. Samaan aikaan uusilla hallinnan muodoilla pyritään vastaamaan myös konkreettisiin yhteiskuntia koskeviin kysymyksiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja pandemioiden torjuntaan, palveluiden saavutettavuuteen ja ihmisten osallisuuden kokemuksiin. Kaikkia näitä ilmiöitä on kuitenkin myös kritisoitu esimerkiksi perinteisen hyvinvointivaltion purkamisesta tai politiikan piiriin kuuluvien ilmiöiden (kuten demokratian ja osallisuuden) ”hallinnollistumisesta”. Myös kriittistä keskustelua voi pitää esimerkkinä hallinnollisten ilmiöiden tietynasteisesta poliittisuudesta.

Hallintotieteellisen tutkimuksen sisällä nimenomaan hallinnan tutkimus on osaltaan seurannut edellä mainittuja kehityskulkuja. Englantilainen politiikan ja hallinnon tutkija Rod Rhodes kutsuu näitä hallinnan kolmeksi aalloksi (waves of governance). Ensimmäisessä aallossa korostui kiinnostus 1980-luvun uuden julkisjohtamisen uudistuksiin ja sitä seuranneeseen verkostohallintaan (network governance), joka perustui modernistiseen ja empiristiseen käsitykseen julkisen sektorin kehityksen koordinoinnista ja sen mahdollisista toiminnallisista seurauksista. Suurin kysymys oli, miten verkostoja voidaan ohjata

keskitetyksi.⁵² Toinen aalto, jota Rhodes kutsuu metahallinnaksi (metagovernance), rakentui pääpiirteittäin ensimmäisen aallon lähtökohtaoletusten varaan, mutta siinä tuotiin esiin myös pehmeiden ohjausvälineiden merkitys sekä koordinoinnin ja neuvottelujen tarve⁵³. Valtion koordinoiva rooli korostui erityisesti tilanteissa, joissa valtiosta enemmän tai vähemmän riippumattomat toimijat aktivoituivat⁵⁴.

Myös suomalaisessa hallintotieteellisessä tutkimuksessa on erityisesti 2010-luvulla korostettu aiempaa vahvempaa tarvetta hajaantuneen toimintaympäristön koordinointiin. Verkostot, hankkeet, paikallistason politiikkatoimet ja osallistumiskoikeilut muodostavat hajaantuneen ja hankalasti hallinnoitavan toimintaympäristön. Uudet organisaatiomuodot hallinnan välineinä voivat johtaa yllättäviin seurauksiin. Hallintaverkoston toiminnan ja kulttuurin on esimerkiksi havaittu vaihtelevan erilaisissa hallinnollispoliittisissa ympäristöissä⁵⁵. Kuten edellä on todettu, hankkeet voivat yhdistää erilaisia toimijoita menestyksekkäästi ongelmanratkaisussa⁵⁶, mutta hankkeista seuraa myös byrokratiaa hakemusten, hallinnoinnin ja raportoinnin vuoksi, mikä koettelee erityisesti kokemattomia hankejohtajia⁵⁷. Poliittista ohjausta ja hallinnonuudistuksia tutkinut ruotsalainen Bengt Jacobsson kollegoineen käyttää valtion muuttuneesta roolista vaikeasti suomeksi kääntyvää käsitettä *embedded state* ("upotettu" tai "sisällytetty" valtio). Tällä he tarkoittavat valtion ja tätä kautta myös hallinnon asemaa ulkoisten ja sisäisten kehityskulkujen "puristuksessa".⁵⁸

52 Rhodes 2012.

53 Emt.; katso myös Sørensen ja Torfing 2007.

54 Jessop 2000; Rhodes 2012.

55 Gronow ym. 2020.

56 Godenhjelm & Johanson 2018.

57 Vento & Kuokkanen 2020.

58 Jacobsson ym. 2015.

Rhodes näkee, että hallinnan tutkimuksen kolmannessa aallossa korostuu niin kutsuttu tulkitseva hallinta (interpretive governance). Tämä lähestymistapa keskittyy hallinnan ja hallinnon merkityksiin ja näiden merkitysten rakentumiseen sekä eri toimijoiden rooliin tässä prosessissa. Tulkitseva näkökulma kyseenalaistaa kyvyn luoda objektiivisia sosiaalisia prosesseja ja korostaa sen sijaan toimijakeskeisiä alhaalta ylöspäin suuntautuvia lähestymistapoja. Tämän näkemyksen mukaan hallinto syntyy erilaisista toimista, jotka perustuvat erilaisiin uskomuksiin ja perinteisiin. Toisin sanoen tulkitseva näkökulma korostaa ihmisten roolia hallinnan ja hallinnon määrittelyssä.⁵⁹

Toinen merkittävä piirre viimeaikaisessa yhteiskuntien hallintaan keskittyvässä hallintotieteellisessä tutkimuksessa on organisaatiotutkimuksen valjastaminen empiirisen analyysin näkökulmaksi. Uuden julkisjohtamisen jälkeen syntyneessä uudessa julkisessa hallinnassa (New Public Governance), jossa prosessit ja päätökset ovat siirtyneet yhä suuremmissa määrin hallintorakenteiden ulkopuolelle erilaisiin joustaviin ja tilapäisiin organisaatioihin⁶⁰, politiikan ymmärtäminen edellyttää organisaatioiden huomioimista. Organisaatiotutkimus on tuonut monipuolisen teoriavalikoiman hallinnan kautta tapahtuvan politiikan prosessien ja tuotosten tutkimiseen. Organisaatiotutkimuksen rikastamanakaan hallinnan tutkimus ei kuitenkaan ole aina riittävästi analysoinut demokratiaan liittyviä kysymyksiä⁶¹. Keskeistä hallinnan tutkimuksen tulevaisuudelle onkin, että huomio kiinnittyy jatkossa tehokkuuden ja muiden taloudellisten arvojen lisäksi myös hallinnon perinteisesti ylläpitämiin keskeisiin demokratian ulottuvuuksiin: tilivelvollisuuteen, läpinäkyvyyteen ja tasapuolisuuteen. Modernissa julkishallinnon ja

59 Rhodes 2012, 34–35.

60 Osborne 2010.

61 Bekkers ym. 2007.

hallinnan tutkimuksessa tarkasteltavan ilmiön poliittinen ulottuvuus mainitaan järjestään yleisellä tasolla, mutta politiikan tai poliittisuuden olemusta tai merkitystä ei kuitenkaan tarkemmin eritellä. Erityisesti hallintajärjestelmissä tapahtuneiden muutosten pitkän aikavälin vaikutukset demokratian toimivuuteen ovat jatkossakin keskeinen tutkimusalue.

Toimintapolitiikan tutkimuksen kentällä erilaiset teoreettiset viitekehykset ovat viime vuosikymmeninä kehittyneet ja tarjoavat monipuolisen vaihtoehdon nykyaikaisen demokraattisen hallintojärjestelmän tutkimukselle⁶². Hallintotieteellisen tutkimuksen onkin syytä pyrkiä ymmärtämään entistä tarkemmin muuttuneen ohjauksen tapahtumia, tuotoksia ja vaikutuksia jalostamalla teorioistaan potentiaalisia selityksiä ja empiirisiä selitysmalleja. Hallinnon ja hallinnan ilmiöiden ymmärtämiseen tarvitaan laajasti määriteltä hallintotieteellistä tutkimusta, jossa valtio- ja hallintotieteelliset näkökulmat rikastuttavat toisiaan ja joka ei rajaudu pelkästään puhtaaseen hallintoon, organisaatioihin tai johtamiseen.

62 Sabatier 2007.

Lähteet

- Amin, Ash (toim.) (1994) *Post-Fordism: A reader*. Oxford: Blackwell.
- Ansell, Chris & Alison Gash (2008) Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory* 18:4, 543–571.
- Ansell, Christopher & David Levi-Faur & Jarle Trondal (2017a) An organizational-institutional approach to governance. Teoksessa Christopher Ansell, Jarle Trondal, & Mårten Øgård (toim.) *Governance in turbulent times*. Oxford: Oxford University Press, 27–54.
- Ansell, Christopher & Jarle Trondal & Mårten Øgård (2017b) Turbulent governance. Teoksessa Christopher Ansell, Jarle Trondal, & Mårten Øgård (toim.) *Governance in turbulent times*. Oxford: Oxford University Press, 1–23.
- Bailey, Simon & Damian Hodgson & Kath Checkland (2019) Pilots as projects: Policy making in a state of exception. Teoksessa Damian Hodgson, Mats Fred, Simon Bailey & Patrik Hall (toim.) *The projectification of the public sector*. Abingdon: Routledge, 130–148.
- Bherer, Laurence & Mario Gauthier & Louis Simard (toim.) (2017) *The professionalization of public participation*. Abingdon: Routledge.
- Bekkers, Victor & Arthur Edwards (2007) Legitimacy and Democracy: A Conceptual Framework for Assessing Governance Practices. Teoksessa Victor Bekkers, Geske Dijkstra, Arthur Edwards & Menno Fenger (toim.) *Governance and the democratic deficit: Assessing the democratic legitimacy of governance practices*. Abingdon: Routledge, 35–60.
- Büttner, Sebastian M. (2019) The European dimension of projectification: Implications of the project approach in the EU funding policy. Teoksessa Damian Hodgson, Mats Fred, Simon Bailey & Patrik Hall (toim.) *The projectification of the public sector*. Abingdon: Routledge, 169–188.
- Cairney, Paul (2012) *Understanding public policy: Theories and issues*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Charron, Nicolas & Victor Lapuente & Rothstein, Bo (2013) Evaluating EU countries by QoG: national level. Teoksessa Nicolas Charron, Victor Lapuente & Bo Rothstein (toim.) *Quality of government and corruption from a European perspective*. Cheltenham: Edward Elgar, 37–69.
- Christensen, Tom & Per Laegreid (2002) New public management: Puzzles of democracy and the influence of citizens. *The Journal of Political Philosophy* 10:3, 267–295.
- Cohen, Michael D. & James G. March, & Johan P. Olsen (1972) A garbage can model of organizational choice. *Administrative Science Quarterly* 17:1, 1–25.
- Crozier, Michel & Samuel P. Huntington & Joji Watanuki (1975) *The crisis of democracy*. New York: New York University Press.
- Davies, Jonathan S. (2011) *Challenging governance theory: From networks to hegemony*. Bristol: Policy Press.
- du Gay, Paul (2000) *In praise of bureaucracy: Weber, organization, ethics*. London: SAGE Publications Ltd.
- Forssell, Rebecka & Mats Fred & Patrik Hall (2013) Projekt som det politiska samverkanskravets uppsamlingsplatser. *Scandinavian Journal of Public Administration* 17:2, 37–59.
- Godenhjelm, Sebastian & Jan-Erik Johanson (2018) The effect of stakeholder inclusion on public sector project innovation. *International Review of Administrative Sciences* 84:1, 42–62.

- Godenhjelm, Sebastian & Rolf Lundin & Stefan Sjöblom (2015) Projectification in the public sector – the case of the European Union. *International Journal of Managing Projects in Business* 8:2, 324–348.
- Gronow, Antti & Paul Wagner & Tuomas Ylä-Anttila (2020) Explaining collaboration in consensual and conflictual governance networks. *Public Administration* 98:3, 730–745.
- Hall, Patrik (2012) *Managementbyråkrati – organisationspolitisk makt i svensk offentlig förvaltning*. Malmö: Liber.
- Head, Brian W. (2019) Forty years of wicked problems literature: Forging closer links to policy studies. *Policy and Society* 38:2, 180–197.
- Hertting, Nils & Clarissa Kugelberg (toim.) (2018) *Local participatory governance and representative democracy: Institutional dilemmas in European cities*. Abingdon: Routledge.
- Hodgson, Damian & Mats Fred & Simon Bailey & Patrik Hall (toim.) (2019) *The projectification of the public sector*. Abingdon: Routledge.
- Jacobsson, Bengt & Jon Pierre & Göran Sundström (2015) *Governing the embedded state: The organizational dimension of governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Jessop, Bob (2000) Governance failure. Teoksessa Gerry Stoker (toim.) *The new politics of British local governance*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 11–32.
- Keränen, Marja (2014) Onko politiikkaprosessi politiikkaa vai hallintoa? Teoksessa Liisa Häikiö & Helena Leino (toim.) *Tulkinnan mahti: Johdatus tulkitsevaan politiikka-analyysiin*. Tampere: Tampere University Press, 33–55.
- Kooiman, Jan (1993) Governance and governability: Using complexity, dynamic and diversity. Teoksessa Jan Kooiman (toim.) *Modern governance: New government–society interactions*. London: SAGE, 35–50.
- Kuokkanen, Kanerva (2016a) *Developing participation through projects? A case study from the Helsinki Metropolitan Area*. Faculty of Social Sciences Publications 6/2016. Helsinki: University of Helsinki.
- Kuokkanen, Kanerva (2016b) *Hankeperustainen kaupunkipolitiikka ja kansalaisosallistuminen*. Teoksessa Marko Nousiainen & Kari Kulovaara (toim.) *Hallinnan ja osallistamisen politiikat*. Jyväskylä: SoPhi, 125–157.
- Lipsky, Michael (1980) *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Lynn, Lawrence E. Jr. (2006) *Public management: Old and new*. Abingdon: Routledge.
- Lægreid, Per, & Lise H. Rykkja (2015) Organizing for ‘wicked problems’ – analyzing coordination arrangements in two policy areas: Internal security and the welfare administration. *International Journal of Public Sector Management* 28:6, 475–493.
- March, James, G. & Johan P. Olsen (2011) The logic of appropriateness. Teoksessa Robert, G. Goodin (toim.) *The Oxford handbook of political science*. Oxford: Oxford University Press, 478–497.
- Mazzucato, Mariana (2015) *The entrepreneurial state: Debunking public vs. private sector myths*. New York: Public Affairs.
- Osborne, David & Ted Gaebler (1992) *Re-inventing government*. Reading: Addison-Wesley.
- Osborne, Stephen (2010) Conclusions: Public governance and public services delivery: a research agenda for the future. Teoksessa Stephen Osborne (toim.) *The new public governance? Emerging perspectives on the theory and practice of public governance*. Abingdon: Routledge, 413–428.

- Osborne, Stephen & Zoe Radnore & Kirsty Strokosch (2016) Co-production and the co-creation of value in public services: A suitable case for treatment?, *Public Management Review* 18:5, 639–653.
- Palonen, Kari (2009) ”Demokratiapolitiikka” – demokration epäpolitisointia: Reunahuomautuksia oikeusministeriön keskusteluasiakirjaan ”Demokratiapolitiikan suuntaviivat”. *Politiikka* 51:2, 146–150.
- Papadopoulos, Yannis & Philippe Warin (2007) Are innovative, participatory and deliberative procedures in policy making democratic and effective? *European Journal of Political Research* 46, 445–472.
- Polletta, Francesca (2016) Participatory enthusiasms: A recent history of citizen engagement initiatives. *Journal of Civil Society* 12:3, 231–246.
- Pressman, Jeffrey L. & Aaron Wildavsky (1973) *Implementation: How great expectations in Washington are dashed in Oakland*. Berkeley: University of California Press.
- Rantala, Kati (2011) *Lainvalmistelun laatu hallituksen kärkihankkeissa*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 255. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Rantala, Kati & Pertti Ahonen & Noora Alasuutari, & Jussi Kauppila & Petrus Kautto & Kanerva Kuokkanen & Essi Römpötti & Karolina Saarenpää & Jyrki Tala & Petri Uusikylä (2018) *Sääntelytaakan arviointi ja vähentäminen*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 27/2018. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Rantala, Kati & Pekka Sulkunen (toim.) (2006) *Projektiyhteiskunnan kääntöpuolia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rhodes, Roderick A. W. (2012) Waves of governance. Teoksessa David Levi-Faur (toim.) *The Oxford handbook of governance*. Oxford: Oxford University Press, 33–48.
- Rittel, Horst W. J. & Melvin M. Webber (1973) Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences* 4, 155–169.
- Sabatier, Paul A. (2007) The need for better theories. Teoksessa Paul A. Sabatier (toim.) *Theories of the policy process*. Bolder: Westview Press, toinen painos, 3–20.
- Schneider, Volker (2012) Governance and complexity. Teoksessa David Levi-Faur (toim.) *The Oxford handbook of governance*. Oxford: Oxford University Press, 129–142.
- Sjöblom, Stefan (2006) Kuntalaiset vaikuttajina. Teoksessa Marianne Pekola-Sjöblom, Voitto Helander & Stefan Sjöblom (toim.) *Kuntalainen – kansalainen*. Acta 182. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 243–263.
- Sjöblom, Stefan & Kjell Andersson (2017) Governance mechanisms as promoters of governability: A political science perspective on institutional complexity. Teoksessa Terry Marsden (toim.) *The SAGE Handbook on Nature*. London: SAGE, 105–127.
- Sjöblom, Stefan & Karl Löfgren & Sebastian Godenhjelm (2013) Projectified politics – Temporary organizations in a public context: Introduction to the special issue. *Scandinavian Journal of Public Administration* 17:2, 3–12.
- Sjöblom, Stefan & Isak Vento (2018) Medborgaren i förvaltningsförändringen. Teoksessa Hanna-Mari Kivistö, Kanerva Kuokkanen, Marjukka Weide & Joonatan Virtanen (toim.) *Politiikan tulkinta: Juhlakirja Marja Keräselle*. Jyväskylä: SoPhi, 267–274.
- Sørensen, Eva & Jacob Torfing (2007) Introduction: Governance network research: Towards a second generation. Teoksessa Eva Sørensen & Jacob Torfing (toim.) *Theories of democratic network governance*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1–20.

- Sørensen, Eva & Jacob Torfing (2017) Metagoverning collaborative innovation in governance networks. *The American Review of Public Administration* 47:7, 826–839.
- Tiihonen, Seppo (2006) Poliittisen hallinnan ja hallintopolitiikan muutoksia 1980- ja 1990-luvuilla. Teoksessa Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio (toim.). *Uusi jako: Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Helsinki: Gaudeamus, 82–104.
- Torfing, Jacob & B. Guy Peters & Jon Pierre & Eva Sørensen (toim.) (2012) *Interactive governance: Advancing the paradigm*. Oxford: Oxford University Press.
- Vakkuri, Jarmo & Johanson, Jan-Erik (toim.) (2021) *Hybrid Governance, Organisations and Society: Value Creation Perspectives*. Abingdon: Routledge.
- Valtiovarainministeriö Hallintopolitiikka. <https://vm.fi/hallintopolitiikka> (haettu 23.4.2021).
- Vento, Isak & Kanerva Kuokkanen (2020) Mapping the post-bureaucratic landscape: project managers' perception of bureaucracy in European Union Cohesion policy projects (sähköinen versio ennen painettua julkaisua). *International Review of Administrative Sciences*. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0020852320969801> (haettu 16.6.2022).
- Warren, Mark (2009) Governance-Driven Democratization? *Critical Policy Studies* 3:1, 3–13.
- Weber, Max (2009, alkup. 1946) *From Max Weber: Essays in sociology*. Käännös H.H. Gerth & C.W. Mills. Abingdon: Routledge.
- Wilson, Japhy & Erik Swyngedouw (2014) *The post-political and its discontents: Spaces of depoliticisation, spectres of radical politics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- YLE 23.10.2018. On työpajaa, Reipasta Aamua ja sirkustemppeja – nuorten syrjäytymistä ehkäistään sadoissa projekteissa, mutta onki niitä jo liikaa? <https://yle.fi/uutiset/3-10465862> (haettu 13.2.2021).
- YLE 12.12.2018 Suurin terrorismin uhka Suomessa on islamistinen ääriajattelu – Radikalisoitumista ehkäisevä toiminta on saanut rauhanpalkinnon, mutta nyt siltä aiotaan viedä rahat. <https://yle.fi/uutiset/3-10551464> (haettu 13.2.2021).